

ACADEMIA ROMÂNĂ

DISCURSURI DE RECEPȚIUNE

XL

DIN ESTETICA POEZIEI POPULARE

DISCURS ROSTIT LA 22 MAIU (4 IUNIE) 1913

IN ȘEDINȚĂ SOLEMNĂ

SUB PREȘEDINȚA

A. S. R. PRINCIPELUI FERDINAND

DE

B. DELAVRANCEA

CU RĂSPUNS DE

I. C. NEGRUZZI



BUCUREȘTI

LIBRĂRIILE SOCEC & Comp. și C. SFETEA

1913.

34.674

Prețul 1 leu.

Inv. A. 72741

ACADEMIA ROMÂNĂ

DISCURSURI DE RECEPȚIUNE

XL

DIN ESTETICA POEZIEI POPULARE

DISCURS ROSTIT LA 22 MAIU (4 IUNIE) 1913

IN ȘEDINȚĂ SOLEMNĂ

SUB PREȘEDINȚA

A. S. R. PRINCEPULUI FERDINAND

DE

B. DELAVRANCEA

CU RĂSPUNS DE

I. C. NEGRUZZI



BUCUREȘTI

LIBRĂRIILE SOCEC & Comp. și C. SFETEA

1913.

34.674

-C111762

ACADEMIA ROMÂNĂ

DISCURSURI DE RECEPȚIUNE

XII

DIN ESTETICA POEZIEI POPULARE

DISCURS ȚĂRĂȘTI LA 25 MAI (4 Iunie) 1913

IN ȘEDINȚA SOLIDARĂ

LA 15 Iunie 1913

A. S. R. P. I. D.

B.C.U. Bucuresti



C111762

B.

I. C. NEGRUZZI



BUCUREȘTI

Tipografia Soc. & Comp. de C. Ștefan

1913.

*Domnule Președinte,
Domnilor Membri,*

Potrivit obiceiului Academiei Române — va să-mi fac discursul de primire în șirul restrâns al D-voastre. Și dela început trebuie să mărturisesc că niciodată nu mi-a trecut prin minte că voi avea, cândva, cinstea ca să fiu copărtaș al celei mai înalte instituțiuni de cultură pe care neamul nostru și-o creiă când ajunse la conștiința că a fost, că este și că vrea să fie unul din elementele de progres și de armonie al lumii civilizate. În ziua în care bunul meu prieten d-l Ioan Bianu veni la mine — tocmai se încheie anul — să-mi comunice hotărîrea Academiei, am tresărit. «Cum, eu academician? Dar sunt alții cu merite literare mai de seamă decât ale mele. Carageale — cine ar fi crezut că ne va lăsa așa de curând? — care a zugrăvit nepieritor tipurile lui mai populare ca ale oricărui altuia, — Vlahuță care a turnat în bronz inscripțiunile lui de adevărat poet, — Coșbuc care a desprins dintr'un ghiers al poporului român strigăte și poeme de cari suntem mândri, — și alții mai tineri cărora li s'ar potrivi așa de bine celebrul vers al bătrânului Corneille: «*La valeur n'attend pas le nombre des années*». D-l Ioan Bianu, surâzând, îmi zise: — «Le va veni rândul și lor. Dar, tu, ne judeci?» Firește, i-am răspuns: — «Nu vă judec, mă judec».

Eu n'am făcut parte din nici o școală literară; n'am întemeiat nici o revistă. La „Revista Nouă“ m'a târit covârșitoarea personalitate a ilustrului Hasdeu. Admir, și pe antici, și pe clasicii din secolul lui Ludovic al XIV, și pe unii romantici, și pe unii parnazieni, și pe unii naturaliști, și pe unii realiști, și unele din unii simbolști. Admir, și pe francezi, și pe italieni, și pe spanioli, și pe germani, și pe ruși, mai vechi sau mai noi. În capul meu nu

intră sistemul ci personalitatea, nu anumite reguli dela cari nu s'ar abate un scriitor, ci puterea de expresiune a unui colț din umanitate văzută prin prisma de simpatie a artistului. Inainte vreme sistemele se răsturnau mai anevoie. Azi, vin și se duc ca modele. Vieța modernă e pripită. Lumea vrea să trăească cât mai mult în mai scurtă vreme. Nu așteaptă evenimentele mari, ci umflă incidentele zilnice până la proporțiile unor fenomene cari n'au nimic de fenomenal decât șgomotul ridicol și vertiginoasa lor disparițiune. Spiritul comercial străbate de o potrivă și necesitățile și plăcerile vieții. Literatura nu scapă. Romanul, teatrul, novela — până și poezia — se industrializează sub influența fenicianului modern. (Vorbesc mai mult de piața occidentală). Artistul din ce în ce își pierde domeniul său, voind să și-l lărgească. Nu se mai întreabă cinstit ce-i place lui, ci mai mult ce le plac altora. Creațiunea, ca și de comandă. Idealul se clatină. In locul lui, idolul fermecător al succesului de o zi, de un an, fie și de o vieță de om. De o jumătate de veac asistăm la hecatombe de celebrități, străbătute de reînvierea a altor figuri ce se fixează pentru totdeauna în amintirea recunoșcătoare a omenirii. Goana după originalitate este patima de căpetenie a vremilor de astăzi. Câteva rețete, reclamă multă, și gata. Temperamentele își pierd chemarea lor firească și se diformează în crâncena luptă după izbândă. ✓

Una din misiunile Academiei e să înlesnească inflorescența naturală a însușirilor creatoare și să apere sufletul neamului de curențele bolnăvicioase, pentru ca neconținut să se topească și să se toarne intruchiparea-lui din trecut în ființa lui viitoare. Și ca să vă dau o mână de ajutor în îndeplinirea acestei misiuni, aș fi avut nevoie de o cultură mai așezată și de o vieță mai puțin răscolită. Ar fi trebuit cel puțin să fac din literatură preocuparea mea principală. Tribunalul, întrunirile publice, parlamentul, mi-au absorbit anii cei mai producători din vieța mea. Nici vreme, nici liniște. Vremea dată altora, liniștea... mai mult un refugiu în literatură, ca să uit, ca să mă uit, ca să scap de invazia deziluziilor. Supus alternativ unei legi aspre după o deziluzie din vieța publică, o ilu-

zie literară! Dar mulțumirea mea nu dură mai mult ca execuțiunea. Îndată ce lucrarea eră isprăvită, începeau îndoelile. Nici criticile, nici elogiile nu mi-au risipit norii de pe vedeniile mele. În iad unde m'au pogorit unii, în slăvi unde m'au suit alții, nicăieri n'am găsit odină, fiindcă ei între ei nu se potriviau nici la critici amestecate cu înjuria, nici la laude, trecând măsura cuvenită și confundându-se cu panegiricile morților glorioși. Judecători întărâtați, unii mi-au răpit tot, până și bunele mele intențiuni, alții mi-au dat mai mult decât aș fi avut drept să am, până și o părțică din nemurire. Posesiunea mea osândită a fost să fie judecată de dușmani și de prieteni, de aceea apare așa de mică și așa de întinsă. Mie—care niciodată n'am scris cu grijea de ce va zice lumea—mi-ar fi indiferent: «possideo quia possideo quantum possideo»—dar în Academia Română neliniștea sufletească mă cuprinde când mă gândesc că ar fi fost alții cari să-mi treacă înainte cu mai mult temei, și, cel puțin, cu o contraversă mai restrânsă asupra însușirilor și a meritelor lor. D-Voastră ați hotărât altfel cu votul dela 19 Maiu 1912. Nu-mi rămâne decât să vă exprim recunoștința mea, recunoștința sporită prin credința că nu mă simț dăstul de potrivit cu marea onoare ce mi-ați făcut.

Domnilor, acum, dați-mi voie, să-mi îndeplinesc cea dintâi datorie față de Academia Română. Discursul meu de recepțiune are două obiecte: elogiul nobilului meu pederesor, Ion cavalier de Pușcariu, și oarecari învățăminte ce ar trebui să tragem din studiul poeziei noastre populare, din estetica ce se ridică de sub creațiunile anonime ale unui neam războinic și inspirat, ale căruia instincte au fost pururea mai rafinate decât vieța urgisită pe care a avut-o.

Ioan Cavalier de Pușcariu eră unul din aleșii fraților noștri de peste Carpați. Născut la 1824, în Sohodolul Branului, de mic copil a fost, ce fu să fie toată vieța, un copil cu o voință sârguitoare și cu veselia unei făpturi robuste și sănătoase. La 19 ani începù Teologia în Sibiu, disciplină care nu i se potrivîa. După un an parăsi

Teologia și se duse în Cluj unde urmă cursurile filozofice și fizice, apoi reveni în Sibiu și se înscrise la studiile juridice, potrivite cu firea lui gata de discuție, de controversă și de luptă. Nu împlini } ??
 24 de ani și-l sosi mișcarea din 1848, cea grozavă clătinare a lumii din temelii ei, când Românii, de pretutindeni, ajunseră la conștiința de izvorul, de rolul și de menirea lor viitoare. Trebuia să fie unde îl chemă uriașul dor de libertate al poporului care și până atunci, în repețite rânduri, se ridicase contra năzăuinței sălbatice: „*de extirpatione radicatus populi valachici item de valachorum progenie a stirpe delenda.*” Inchise cărțile într'o lacră și porni înflăcărat la procesul sfânt al Ardelenilor, nereținând din dreptul roman decât formula activă a oricărei dreptăți: «*suum cuique tribuere.*» La 15 Maiu e stegar în câmpia Blajului, numită de atunci «câmpia libertății». Nu e locul să vorbesc acum de evenimentele din 1848. Cu toții știți în ce oribilă tragedie se sfârși mișcarea din Ardeal și din Ungaria. Stegarul Pușcariu se refugiază în Muntenia, și după câteva luni se reîntoarce în pământul patriei sale, sub cunoscutul «absolutism austriac.» Aci începe lunga sa carieră administrativă și judecătorească, dela «adjunct la judecătoria din Deva» până la «jude la curia regească», adică consilier la înalta Curte de Casație. In 1890 se retrage la pensie. In tot timpul acesta, până la vârsta de 88 de ani, s'a străduit neconținut cu literatura și cultura neamului românesc de dincolo și de dincoace de Carpați. Prieten cu Barițiu, cu Barnuțiu și cu Papiu, împărtășește cu ei acelaș ideal de atins în istoria și limba poporului românesc. Din această pricină i s'a întâmplat să critice chiar și pe Academia Română pentru ortografia stabilită. «Sedilele» i se păreau că ne înfățișează limba sub un aspect «barbar». Incă, când D.-v. ați îmmormântat pe u scurt, Pușcariu își ascuți săgețile sale, și în proză și în versuri. Prieten cu renumitul mitropolit Șaguna, se ocupă cu istoria, cu organizarea și cu mai bunul mers al bisericei creștine ortodoxe, vorbind și scriind numeroase broșuri de netăgăduit interes și pentru minunata preoțime de peste Carpați și pentru credincioșii religiei strămoșești. Cam între aceste ramuri de activitate,—Istoria și

Biserica,—s'a ilustrat, arătându-se om învățat, minte ageră și pătrunzătoare, și optimist în speculațiunile lui până la naivitate. Eră de 24 de ani în 1848, și rămase până în Decembrie 1911 acelaș om, acelaș simbol, aceeaș credință neclintită cu care toți ai noștri de pretutindenea au trăit și au închis ochii. Generația dela 1848, izvorînd dintr'o credință, a fost o credință și a lăsat urmașilor aceeaș credință pentru care ea a trăit și și-a jertfit vieța și visele ei.

După potolirea revoluțiunii, Pușcariu și-a zis: «suntem dezarmați și biruiți, dar putem să ne armăm și să biruim». Neamurile se bat și se sfrâng, și cu cultura, și cu idealul. La 1862 în mijlocul «Asociației Transilvane», luând pildă dela patriotul ungar baron Eötvös, compară cultura cu un munte «pe care națiunile se adoperează a-l sui de toate părțile. Cel ce va ajunge mai întâiu, acela va domina muntele. Nu ne mai lipsește decât o voință tare și un curaj neclintit. Dați înainte!» Și să nu uităm că pe atunci eră «comite al comitatului Cetatea de Baltă». Ardelenii aveau nevoie, pe lângă cultură, de institute de credit, de ajutoare și de înavuțire. Pușcariu dirise fundațiunea Macedoneanului Gozdu așa că fondul dela 93.000 de florini spori cu vremea la 3.000.000 de lei, din venitul cărora se întrețin 130 de studenți săraci și distinși. Iniință, pentru țărani, la moșia sa din Bran, institutul de economie «Parisimonia», în fruntea căruia statu învățând pe cei mici ce putere mare au când se unesc la olaltă în lupta economică. Membru corespondent al Academiei Române dela 1877 și membru activ dela 1900 — cu toate ocupațiunile sale de stat — scrise, în restimp de 57 ani: *Comentariu la prea înalta patentă din 21 Iunie 1854, — Ore libere, — Cauza română la 1872, — Considerațiuni asupra timpului și spaciului, — Proiect de regulament pentru afacerile consistoriului metropolitan, — Merul, — Date istorice privitoare la familiile nobile române, — Reminiscențe din anul 1860, — Negru-Vodă, — Strugurii, — Un comentariu organic bisericesc gr. or. român după 30 de ani, — Din imitațiunile lui Ioan dela Bucegi, — Ugrinus*, discurs de recepțiune ca membru al Academiei Ro-

1961
88
1823

mâne,—*Ioan Circa de Gambutz, ca episcop al Marmatiei Dositeiu Circa*, — *Fragmente din istoria bisericească a Românilor*, — *Fragmente istorice. Despre boierii din țara Făgărașului*, — *Alfabetul Secuilor și slovele cirilice*, — *Cetatea Neamțului dela podul Dâmboviței în Muscel*, — *Două Zamfire, domnițe române din Sec. VI trecute în Transilvania*, — *Două documente privitoare la revolta boierilor din Țara Făgărașului*, — *Munții Tămaș și Tămășel*. Aci se încheie cariera lui. Ii cade condeiful din mână, închide ochii și adoarme de veci. Opera sa capitală este: *Date istorice privitoare la familiile nobile române*. Timp de 40 de ani adună documentele și diplomele, cercetează, discută, cerne și alege numele, datele și rangurile de noblețe, în biblioteci, în cancelarii, în arhive, și-și face dosarele nobleței familiilor românești, în cea mai mare parte absorbite de uncurime. Cu o răbdare de benedictin, cu o voință — aș putea zice cu o înțestare — care durează aproape o jumătate de veac, își clădește edificiul său, dovedind rolul Românilor pentru Patria comună, mai ales cu acea «familie de valahi a Huniazilor» și cu «acel valah» Matiaș Corvin ce strălucește pe tronul Ungariei ținând piept cotropirilor turcești în epoca când răspândiseră groaza în Europa. Ca la 5.000 de nume nobilizate se găsesc în lucrarea istorică a lui Pușcariu. În muncă seninătatea și veselia lui molipsitoare. În asemenea clipe de revărsare sufletească vine în atingere cu versificația. La vârsta de 74 de ani publică *Strugurii*, o mică poemă hazlie, o glumă drăguță, niște versuri curgătoare și, în deosebire de ce scrisese până atunci, o limbă îngrijită.

— Să cânt de struguri mai cu foc,
 Ca'n lume să răsune,
 N'am lipsă ca să mai invoc
 A Muzii înțelepciune;
 Dăstul e să beau un pahar
 Din vinul cel dela Cotnar
 Și-atunci cânt de minune.

— În câteva strofe, mai tot Olimpul. Joe, Hebe, Ceres, Proserpina,

Mars, Bacchus — firește Bacchus ar fi fost cam greu să lipsească tocmai din poema strugurilor — Bachante, Bachanți, meșterul Vulcan, Amor, Hymeneu, «Madame Afrodite», cum cu atâta mucalită cuviință îi zice poetul septuagenar.

Românul ca un bun creștin

Cu datine antice

A fost și este pentru vin

Cu sentimente amice.

El știe și la sărbători,

Ca și la lucru cu sudori,

Păharul să ridice.

Gluma la bătrâni, semn de sănătate. O, șeade așa de bine unui moșneag împrăștiind veselia pe chipul și în sufletele nepoților cari se alintă pe lângă el! Și cam așa fu bătrânul ștejar pe care Academia Română îl pierdă acum doi ani. Voință hotărîtă, suflet senin, minte limpede, în tot ce-a făcut, în tot ce-a scris. Și dacă nu s'a ridicat la elocința unui artist, pricina de căpetenie a fost limba artificială în care el cu cei din curentul latinist au gândit. Impinși de dorința de a afirmă lumii romanitatea noastră, fără să vrea, în această privință, s'au despărțit de poporul în numele căruia luptau ca niște eroi. Eu nu-i ating, ei îi admir ca pe o armată care rătăcind calea piere apărându-și idealul.

2/ Trec acum, cu voia D-v, la al doilea obiect al discursului meu, la învățămintele ce ar trebui să scoatem din estetica poeziei populare, poezie care de veacuri a străbătut sufletul fără noroc dar sănătos al neamului românesc din vadurile Tisei până'n smărcurile Mării Negre.

Coborînd văile, suind dealurile, săltând Carpații, creațiunile anonime s'au dus de aici dincolo și de dincolo dincoace, ca fluxul și refluxul oceanului, răscolite de puterea uriașe a instinctului nostru, pururea năzuind să ne simțim o singură ființă cu acelaș dor, cu aceleași dureri, cu aceeaș limbă fără dialecte și cu aceiași tropi pe cari au curs inspirațiunile bătrânești.

Poezia populară se poate studia sub raportul istoric. Cu ce arme ne-am luptat în viforul invaziilor? Cu ce instrumente muzicale ne adună și ne îmbărbătă pentru a ne izbi în masele străinilor însetați de jaf și de cucerire? Cu ce meșteșug strategic am izbutit d'atâtea ori să biruim oști cu mult mai numeroase ca ale noastre? În ce fel de locuri așteptam hordiile năvălitoare? Pe ce și cu cine schimbam produsele agricole ale țerii? Cari erau credințele, datinele și superstițiile noastre? La asemenea întrebări am găsi răspunsul câte odată limpede, câte odată șovăind, în stihurile tradiționale, din cari cea mai însemnată parte s'au strâns și s'au imprimat, ceva cam târziu ce e drept, când începuseră să se rărească rândurile continuatorilor vechiului cântec. Din poezia populară ar putea tresări sufletul nostru evoluând în șirul vremurilor, acelaș întotdeauna și pretutindeni ca și sufletul unui om acelaș de când se naște și până când apune. Mă voi încerca, cu alt prilej, să vă supui cercetările mele în această privință. Deocamdată mă voi opri asupra câtorva probleme estetice, și, sper, să vă dovedesc că estetica noastră populară este la fel, în legile ei fundamentale, cu estetica operelor de cea mai înaltă cultură.

Din rapsodiile omerice, Grecii, — și azi toate popoarele, — traseră materialul trainic pe care întemeiară întreaga lor clădire estetică.

Dar, câteva cuvinte asupra mnemonice populare.

Până la 1860 erau bărbați cari spuneau cântând rapsodiile noastre strămoșești, și unii din ei erau vestiți prin meșteșugul cu care evocau trecutul sporit în inchipuirea urmașilor, și în rău și în bine, și în spaimă și în crâncenă vitejie. Melodiile, adevărate melopei din câteva note, cele de mai multe ori din cinci, pe cari își lăsau sufletul lor de artiști ca pe firul unei ape ce n'ai ști de unde vine cu șuetul ei și pe unde va trece cu povestea ei fermecătoare. Fi-rește că cei mai mulți se încercau să cânte, mai sărind, mai motolind, mai poticnindu-se în povestirea faptelor petrecute și trecute din generațiune în generațiune. Nu au fost numai lăutarii — profesioniști — cari să le zică, ci ziceau, la șezători, la lăsatul secului de Paște și de Săn-Pietru, la horă, la logodnă și la nunți, flăcăii.

și mai cu seamă bătrânii, aleși cu mare cinste, ascultați cu mare evlavie, căci toți credeau în ceea ce le spuneau rapsozii transfigurați. Memoria, ca la neștiutori de carte, te uimiă cu puterea ei de reținere. Unii țineau minte ca la 15.000 de versuri, și mai și. Păstorii, până mai deunăzi, își vărsau potopul de oi dela munte la vale șiși-le desfăceau în turme de mii fără să fie însemnate și fără vreo deosebire firească. Dar în retorica populară sunt mijloace cari ajută ținerea de minte, mai ales în rapsodiile vitejești și istorice, adică tocmai în acelea cari prin felul lor durează și mai mult.

Poezia, ca și muzica, se desfășură în timp, în deosebire de artele plastice cari se înfățișează în spațiu. În timp, prefacerile nesfârșite și universale. Poezia este exprimarea artistică a unei acțiuni, fie acțiune obiectivă, fie acțiune subiectivă. Acțiunea, în prim rând, se arată prin verbe. Și este știut că omul care a fost martor la un eveniment poate uită numele și vârsta persoanelor, înfățișarea lor, data întâmplării, poate chiar să le schimbe rolurile îndeplinite, dar ceea ce îi rămâne adânc însemnat în amintirea lui este acțiunea petrecută care constituie evenimentul în sine. Și cel mai însemnat mijloc mnemonetic al poeziei populare stă în reducerea ei la esențialul acțiunii, la verb. Buniară, întrecerea eroică dintre Miul și Ianoș.

Ianoș necăjit:

Brăul că-încingeă,	Buzdugan prindeă,
BuzdugaŃ lua,	Și mi-l sprijiniă,
Și mi-l opintia,	Și-unde mi-l săltă,
Și mi-l învartiă,	Sus că-l asvârliă,
Și mi-l azvârliă,	Pe Ianoș lovia —
Vântul vâjiă,	Nu știu mi-l lovia,
Frunza șueră,	Ori mi-l ametiă —
Codrul răsună;	Că Ianoș cădeă,
Iar Miul, râdeă,	Barba -i tremură
Mână că-întindeă,

Rimele, — în general ușoare asonante, — la verbe se potrivesc dela sine, căci cântărețul se bizue mai pretutindenea pe imperfect,

cum fu în exemplul citat mai sus. Și dacă schimbă timpul, alunecă la gerundiv, și iarăș verbele cad în rimă sau în asonanță:

Incepea dar d'a călare	Sulițele învârtind,
Harta cea din fuga mare,	Buzduganele izbind
Paloșile zângăbind,	Și din gură chiuind.

Și drept e că nici n'ar fi avut nevoie de altceva pentru ca să simțim învierșunarea luptei, căci verbele se pot clasifica în cele cu o acțiune, cu două și cu mai multe acțiuni, cu o acțiune și o coloare. În verb s'a fost găsit un simplu, dar puternic mijloc de a impresionă mulțimea. Acțiunea se încordează, închipuirea se aprinde prin trasmisiunea concentrată a evenimentului, în loc să se deslăneze și să te adoarmă prin substitutele în cari s'ar descompune.

Limba, după o frământare seculară, ajunse la un depozit comun de rime — ca și astăzi în poezia cultă — stingher, unghier — gânduri, rânduri, scânduri — și de perechi de versuri, unele rechemând pe celelalte. Un mare arsenal național care, pe lângă aceste arme, cuprindeă epitetele cristalizate, construcțiunile consacrate, încrucișările hemistihurilor, și altele, pe cari orice inspirat, crescut în armonia străveche, le desprindeă și le întrebuiță ca elemente ajutătoare. De pildă. Rime: întinsă, cuprinsă, — stânci, adânci, — munte, cărunte, — taci faci, desfaci, etc.

Masă întinsă	{	Masă mare stă întinsă
Și cuprinsă		De boierime cuprinsă
Prin dealuri cu stânci	{	Și prin munți cu stânci
Și prin văi adânci		Și prin văi adânci
Șă-și facă pe munte	{	Pe vârfuri cărunte
Pe vârfuri cărunte		Dincolo de munte
Taci tulpină taci	{	Taci inimă taci
Că n'ai ce se faci		Căci tot tu le faci
		Tot tu le dăsfaci

Construcțiuni consacrate: Bate-mi-se bate — Plimbă mi-se plimbă —
imi mănecă au nu-mi mănecă — Știre-ai Doamne au nu știi...

Versuri pe cari le întâlnim în diferite rapsodii, cu sau fără încrucișări piezișe:

Că mi-e murgul scurt în gât,
Scurt în gât și lung în trup —

C'asă-i legea din bătrâni,
Din bătrâni din oameni buni,

Rămâi doamne sănătos,
Că la bune mâini ți-am fost

Pe la miez de noapte
Ce frunză se bate?

Jelui-m'aș câmpului,
Câmpului pustiului,
Jelui-m'aș codrului,
Codrului voinicului —

Și ori unde dăm peste un flăcăeandru frumos — un Adonis al plășilor noștri — el e turnat în versuri cari nu se vor schimba d'apururea cât se va auzi pe lume graiul românesc.

/ Fețișoara lui

Perișorii lui

/ Spuma laptelui

Pana corbului

+ Mustecioara lui

Ochișorii lui

\ Spicul grâului

Mura câmpului

Și cu o precizie matematică a fixat următorul tablou cât să nu mai sară din memoria cea mai boantă :

Apa-i răcoroasă,

Apa-i de băut,

Frunza e umbroasă,

Frunza de șezut,

Iarba e pletoasă ;

Iarba de păscut ;

Un alt mijloc mnemonetic de alcătuire și de transmitere. Să iea șirul întâmplărilor cari contribuie la evenimentul capital — subiectul poemei — și pe fiecare în parte o prepară revenind asupra versurilor cari cuprind în ele clipele cele mai însemnate, în așa fel ca să ajute ținerea de minte a creatorului și a acelor cari vor voi să cânte după el. E o repetiție mnemonetică în afară de cea estetică. Repetiția mnemonetică slujește ca să îm-

puternicească memoria mecanică a faptelor, în deosebirea de repetiția estetică care are rolul emotiv, ca un fel de leit-motiv adeseori de o tristeță covârșitoare. Dacă am lua unul din cele mai lungi cântece bătrânești, pe «Mășterul Manole», din colecțiunea regretatului G. Dem. Teodorescu, și l-am citi cu de aproape băgare de seamă, am constata că poetul popular n'a ajuns la 800 de versuri decât repetând aproape jumătate din ele. Unele grupări de versuri revin de mai multe ori, sporind emoțiunea și preparând catastrofa. Calfele aruncă pe soția lui Manole în zidul Mănăstirii Curții de Argeș și zoresc înfiorătorul lucru strigând necontentit :

Var și cărămidă,
Că-i pustia multă,
Că-i lucrare lungă,

doar de va năbuși vaetul ei dăsnădăjdut :

Manole, Manole,
Măștere Manole,
Zidul rău mă strânge,
Tătașoara-mi curge,
Copilașu-mi plânge!

O fatalitate antică a căzut piaza rea pe cea mai harnică și cea mai frumoasă dintre soții. Zidul îi trece de mijloc, îi stoarce sânul, i-acoperă gura, apoi dincolo de creștet... Cumplita crimă s'a săvârșit. Și, ca o muștrare de conștiință, nefericitul Manole

Tot mai auziă
Un glas răgușit,
Un vaet topit :
«Manole, Manole,

Măștere Manole,
Zidul rău mă strânge,
Tătașoara-mi curge,
Copilașu-mi plânge!»

Iacă câteva mijloace de creațiune la cari au ajuns neștiutorii de carte ai neamului nostru: verbul pentru strângerea și reținerea acțiunii, alegerea timpilor cari ușurau rima sau asonanța, construcțiunile tipice, perechile de rime și de versuri cari se rechemau între ele, repetiția și mnemonica și estetică. Și dacă adăogăm versul scurt, dela cinci la opt silabe, vom înțelege cum s'a fost

creat și cum s'a fost păstrat poezia populară, acest cel mai mare titlu de glorie literară, și aceasta cea mai puternică dovadă de unitate în limbă și de indentitate în aspirațiunile sufletului nostru, amărit dar mare.

Domnilor, acum să vedem dacă unele din creațiuni satisfac cerințele fundamentale ale esteticei, dacă deosebirile ce există între poezie și pictură au fost, conștient sau inconștient, observate de poporul nostru lipsit de cultură, de critică și de doctrină, în secolara vieață de griji, de suferințe și de restriști. Cred că nu este nevoie să vă vorbesc de lunga noapte în care au plutit sufletele noastre până la «România Modernă», România Regelui Carol a căruia glorie se resfrânge ca o lumină asupra generațiilor noastre.

Ce rol joacă natura în poezia populară? Și în ce proporții?—

Natura este refugiul ființelor alese, fericite sau nu, bătute de soartă sau de noroc. Ea ne cuprinde, ne mângâie, ne liniștește și ne face de multe ori, mai buni decât am sosit pe lume. Ea ne potolește durerile și ne tocește cutele învrăjbirii pe cari împrejurările ni le-au săpat adânc. Cu nepăsarea ei de durerosul nostru sbucium de o clipă, ne trezește în minte cugetul senin că suntem un fenomen trecător, că urile și răsbunările noastre sunt scurtări din scurta noastră vieață. Ea este izvorul a totseninul, a toată pacea, a toată îndurarea, căci în ea ne afundăm ca într'o nemărginită școală, al căreia cel dintâiu și cel de pe urmă învățământ e strâns în versul lui Eminescu, «ce e val ca valul trece», și pe care poetul popular l-a formulat în următoarele versuri:

C'asă-i lumea trecătoare,
De voinici amăgitoare,
Ca o apă curgătoare:
Unul naște ș'altul moare.

Noi ne răsrângem asupra Naturii deșearțele noastre aspirațiuni și meschinele necazuri de o zi, ea își revarsă asupra noastră nemărginita și eterna ei poemă de continuă fenomenalitate.

Nu e om — ori cât de ordinar ar fi — care să nu găsească în

25 Iulie 1928
25 Jan. 1930

† mijlocul ei o clipită de ademenire. N'a fost și nu va fi om mare care să nu se inspire din sfânta ei simfonie, din înfățișările ei mărețe, și din șoaptele ei și fericite și melancolice. Popoarele începătoare au înzeit-o; popoarele înaintate au cântat-o. Și oricari ar fi prefăcerile omenirii, cultul Naturii — religios sau profan — va rămâne pururea nepieritor.

† Intre Natură și Poporul Român este o străveche și legendară dragoste. La adăpostul munților înalți, al văilor adânci și al perdelelor codrilor neguroși, s'a împotrivit cumplitelor năvăliri și a dobândit biruințele existenței noastre naționale. In deosebi aceia cari în mijlocul ei găsiu mântuirea, „au încununat“ — cum zice nemuritorul Alecsandri — cântecele lor cu „frunză verde“, „foaie verde măracine“, — (Italienii pun câte-o floare în *stornelli*-le lor) — în semn de supunere și de închinăciune, presărând aceste invocațiuni de mai multe ori în aceeași operă ca niște odihne ale minții. Natură, haiduc, cavalerism și cântec fioros din frunză de fag, sunt noțiuni cari în trecutul nostru se leagă între ele ca belciugele unui lanț. «S'apuc calea codrului» nu este strigătul unui răufăcător ordinar, ci sinteza noastră istorică și socială de două veacuri și mai bine. Un temperament de om, iar nu de slugă, covârșit de nedreptăți, eră fatal să se ridice împotriva «muncii robite» și să-și spună ce aveă pe sufletul lui de revoltat.

Ci sunt bun de codru verde,
Că ce ai nu se mai pierde
Și ce iei nu se mai vede...

Codre, codre înfrunzit,
Codre frumos înverzit,
Ține-mă'n tine ferit
Și de frunze acoperit...

Dat-a frunza fagului,
Pus'am cruce satului
Și coadă baltagului...

Teiule cu frunză lată,
Nici un vânt să nu te bată,
Că bine mi-ai prins odată...

Bate vântul, bate vântul,
Bate vântul arde crângul,
Ies la câmp ca să mă sting,
Dar de crâng mai rău m'apriind...

Până aci natura este invocată numai sub raportul unei stări sociale dispărute, necunoscută nouă urmașilor redeșteptării naționale.

Dar ca frumusețe în sine cum a fost cântată natura? Să ne închipuim o priveliște. Codru, pârae, munți și cer. Copacii sunt despărțiți între ei; fâșiile de apă sunt despărțite de pădure; munți fumurii, așa de ușori din dăpărtare, se deosebesc de codru și de firul apelor; și toate acoperite de coviltirul albastru al cerului. Tabloul se desfășoară în spațiu și frumusețea lui rezultă din impresia generală, căci într'o clipă deosebitele părți se îmbină într'o unitate armonică și emoționantă. În zadar poetul s'ar încerca să ne dea acest tablou. Poezia e condiționată de timp. Enumerativ, impresia se dumică, ne-dispunând de mijloacele picturii care pe o pânză de o jumătate de metru ne face să gustăm frumusețea condensată din priveliștea a mai multor leghii. Tablou genial în poezie e cu neputință. Cu cât poetul ne va descrie mai multe lucruri din natură, și mai prelung, cu atât impresia totului se va șterge din închipuirea noastră buimăcită. Această fundamentală deosebire dintre poezie și pictură a fost observată dela antici și până în ziua de astăzi, dar nimenea n'a formulat-o mai limpede ca dramaturgul german Gotthold Lessing în cartea sa de doctrină și de critică intitulată «Laocoon». Când? Cum? Unde? Sunt cele trei întrebări la cari poezia trebuie să răspundă. Cum, e hotărâtor al poeziei. Unde, e necesar pentru peri-
petiile lui cum. Când, adeseori reiese din întregul cuprins al ei, fără a-i arăta data anume. Cum, e acțiunea, — în deosebi a poeziei; unde e locul, e natura, — în deosebi al picturii; când, e datarea evenimentului, și e mai mult al istoriei.

Domnilor, ^{descrip}poporul român instinctiv a priceput că într'o poemă, o descripție amănunțită ar fi un nou sens, și pentrucă poezia ar fi neputincioasă de a reproduce un tablou din natură, și pentrucă ar târăgăni acțiunea, scopul de căpetenie al ei. El s'a mulțumit cu câteva note dominante, cu câteva semne caracteristice, cu câte o sinteză vie și puternică.



Ba doamne am văzut	Câinii cum îl văd,
Pe unde am trecut	La el se reped
Un zid părăsit	Și latră pustiu,
Și neisprăvit;	Și urlă morțiu...

Un zid părăsit, năruit la întâmplare, văzut de dăparte, în neguri crepusculare, ca o namilă posomorită și schiloadă, ca o dihanie de pe tărâmul celălalt, gata să te prinză și să te sugrume în labele ei întinse. De aceea câinii «latră a pustiu» și «urlă a morțiu». E un presentiment că aci se va petrece cea mai sfâșietoare tragedie. Manole își va zidi de vie, în zidurile Mănăstirii Curții de Argeș, pe femeia lui cea fără de păcat și fără pic de vină.

O spargere de nori în câteva cuvinte.

Norii s'adună,	Ploae spumegată
Ceru întunecă	Ce face pârae
Și curgea d'odată	Și umflă șuvoae...

Se'ntunecă, răpăe, se umflă, spumegă. Nici o amărunțime migălită. Câteva cuvinte incisive. Furia fenomenului, ca în cel mai de seamă pictor flamand. *Rubens*.

Poteca Miului, o dără cotită. Să treacă picior de om? Ar fi câteva urme. In peria codrului oricine s'ar pierde, dacă s'ar încumetă să străbată tainele adâncimii. Ai pătruns? O perdeă de pal-tini pică și te-a înghițit.

La valea adâncă,	Strimță și cotită,
La poteca strimță,	Cu frunze boltită...

Ștefăniță Vodă, gonind ca o nălucă, dă peste un cioban. Oprește calul și-l întreabă de urma Miului. Ciobanul—chiar Miul în vesminte de păstor — răspunde:

Cunosc calea codrului
Până'n fundul fundului...

O vorbă repetată — fundul fundului — și e dăstul. Imaginația noastră se trage înapoi speriată de această vedenie.

Și nu cunosc un tablou în care perspectiva și lumina să fie mai bine cumpănite ca în următoarele patru versuri:

Sub poale de codru verde	Mititel și potolit,
Mititel focșor se vede,	Tot de voinici ocolit...

Nici vorbă, e prins din depărtare. E din depărtare căci focul nu s'ar vedeă așa de «mititel». Și mai mult se pare mititel. O văpaiță n'ar fi «ocolită» de haiduci. E «potolit», fără joc de flăcări, ci numai cu clipirile de lumină cari măresc și micșorează rotocolul verde al codrului. Zărim, cu fața spre noi, și ceva mai sus, chipurile haiducilor subt para focului,—ceva mai jos, alții, tolăniți și pierduți ca niște pete de umbră pe un fond auriu. Ca într'un clar-obscur din celebrele schițe ale lui Rembrandt. O, domnilor, și dacă ați fi auzit spunându-le, pe o melopee străveche, (pe care o știu și-acum) pe acel cântăreț,—la care căscamgura, sorbind silabele recitalului,—cum întăria la «codru verde» și cum osteniă la «mititel și potolit», pe loc ați fi simțit, fără bătaie de cap, tabloul pe care l-am admirat în copilăria mea, nu l-am părăsit în tinerețele mele, și-l port și acum în mine ca pe una din cele mai scumpe amintiri.

De multe ori inspiratul necunoscut se mulțumește a aruncă în treacăt câte un semn particular, și e de ajuns.

Colo în zarea celor culmi,	Glas s'aude, glas se pierde
La gropana cu cinci ulmi...	Pe dealul cu <i>coama verde</i> .

Natura se umanizează încărcându-se de atributul sentimental.

Și începeă mare-începeă	Lin pe cal mergeă,
Cu frunza de șueră,	Dulce ce-mi cântă,
Codrii se <i>cutremurau</i> ,	Frunza țiuind,
Paltinii se <i>clătinau</i> ...	Codri <i>ispitind</i> ...

Un pas mai departe și legăturile dintre om și natură atât de mult se strâng, că natura devine mamă, soră, frate, tovarăș, ca să plângă pe erou, ca să ducă grija pruncilor lui plăpânzi, și ca să-l mângâie la suferințele pe cari le îndură. Și acest rol este de o așa intensitate, că-ți aduce lacrămile în ochi. În «Miorița», culeasă de

Alecsandri, Vrânceanul și Ungureanul urzesc moartea ciobanului Moldovan. «Bolnăvioara Mioriță» îi aude și-i dă de gol. Ciobanul Moldovan îi zice trist că de-a fi să moară să-l îngroape

In strunga de oi,
Să fiu tot cu voi...

Și de va întâlni pe bătrâna lui mumă, să spuie că el s'a însurat, dar să nu-i spuie

Că la nunta mea	I-am avut nuntași.
A căzut o stea.	Preoți, munții mari,
Soarele și luna	Pasări, lăutari,
Mi-au ținut cununa.	Pasărele mii
Brazi și pălținași	Și stele făclii...

Un cântec de leagăn din Corsica atribue soarelui, lunii și stelelor mai mai acelaș rol:

Quando poi nacisti vui	E lu soli lu cumpari;
Vi purtanu a battizani:	I stelli ch'eran' in cielu
La cumari fi la luna	D'oru aviani li cullani...

Știu, domnilor, că s'a zis, d'acum 20 de ani, că acest frumos amestec al firmamentului ar fi fost un dres patriotic împrumutat de Alecsandri pentru nevoia casei. Alecsandri a fost un poet atât de mare, că ușor i-ar fi fost să-și scuture fantazia lui asupra inspirațiunilor populare. Da? Să luăm un alt exemplu din colecția lui G. Dem. Teodorescu, și veți vedea îndată că e cu mult mai poetică participarea naturii la durerile omului. Și G. Dem. Teodorescu n'a cules pe la 1848,— n'avea dar cauză patriotică imediată de apărat și nici geniul poetic al lui Alecsandri. Când zidul se închiegă peste iubita lui soție, meșterul Manole, la vaetul:

Manole, Manole,	Țățișoara -mi curge
Zidul rău mă strânge,	Copilașu -mi plânge,

plânse, oftă, și-i răspunse, ca o supremă mângâiere:

Copilașul tău,
Pruncușorul meu,
Vază-l Dumnezeu,
Tu, cum l-ai lăsat
În pat, dăsfășat,
Zănele c'or trece,
La el s'or întrece
Și l-or aplecă,
Tată că i-or da ;

Ninsoare d'o ninge,
Pe el mi l-o unge ;
Ploi, când or plouă,
Pe el l-or scaldă ;
Vânt, când o suflă,
Mi l-or legănă
Dulce legănare
Pân s'o face mare....

Acest tablou lipsește pe deantregul din Alecsandri. Eram copil, în clasele primare — mi-aduc bine aminte ; tata ne cântă pe «Meșterul Manole», și când ajungea la mângâerea nefericitului Manole, el, lăcrămă, și noi — copii — plângeam d'abinelea.

În sfârșit, aduceți-vă aminte că Timon din Athena al lui Shakespeare, un mizantrop mai hain ca Alceste, își alege mormântul pe țărmul mării unde, odată pe zi, îl vor acoperi valurile ei umflate, sărate și amare. Eminescu, în poezia sa «Mai am un singur dor» — în câteși patru variantele, — acelaș lucru : «săpați-mi un mormânt la marginea mării». Natura, în poezia populară, îndeplinește și chemarea aceasta de blajină și virtuală mângâere «d'outre-tombe.» Și par'că e mai atingătoare

Te lasă, te lasă,
Salcie pletoasă,
Să te bată vântul,

Să-mi umbrești pământul,
Să-mi săruți mormântul...

ca celebrele versuri ale lui Alfred de Musset :

Mes chères amis quand je mourai
Plantez un saule au cimetière
J'aime son feuillage éploré,

La pâleur m'en est douce et chère
E son ombre sera légère
A la terre où je dormirai...

Astfel, domnilor, poporul nostru trată natura, în rapsodiile lui, — respectând instinctiv deosebirea dintre pictură și poezie, — numai în câteva note fosforescente. Și de câte ori s'a întins mai mult, a trebuit să treacă naturii o parte din acțiune, punând-o într'o

mişcare sentimentală și emoționantă. Cu o simplitate măreață, de o potrivă cântecelor omerice, adeseori creează nepieritoare modele pe cari n'ar face rău să le studieze cu dragoste orice poet, orice om cult. Spuneți-mi, cine a ritmat mai larg și mai epic vreun tablou ca cel următor?

Iar la masă cine-mi șeade
 Cu bărbile răsfirate
 Și cu pletele lăsate,
 Cu armele lustruite,
 Cu platoșe zugrăvite?
 Banii Severinului,
 Caimacamii Oltului
 Și boierii târgului
 Stau la dreapta Domnului,

Cam din fața cortului.
 Iar la stânga Domnului
 Șed Buzești și Căplești,
 Căpitanii oștilor
 Și groaza păgânilor.
 Mai la urmă cine-mi șeade
 Cu trupul lăsat pe coate?
 Șeade un bătrân vestit
 Cu chip aspru și smolit...

Dar unde, domnilor, inspirații neamului și-au arătat desăvârșita lor artă, e când vor să ne miște cu frumusețea ideală a unei femeii. În lirismul lor—în chiote ca și'n scurte poezii de iubire—ne uimesc cu intuițiunea lor genială. Cine i-a fi fost învățat că portret direct nu stă'n putința poetului? Lessing, în «Laocoon», i-a pe Homer la cercetare și nu găsește nicăeri portretul vreunei zeițe sau a vreunei femei frumoase, și doar temeiul Iliadei e lupta pe vieață și pe moarte a două popoare din pricina frumoasei Elena, răpită de Troianul Alexandros Grecului Menelaus. Ca să se unească toți voievozii Greciei și să-și împingă oștile, în niște corăbioare peste mările vecinic răscolite, până subt zidurile Troiei, și aci să-i privim încăierăți și pierzând—Achei și Troieni—atâți viteji, a căror faimă a străbătut veacurile, vezi bine că «frumusețea» pentru care se jertfiau a trebuit să fi fost afară din cale, să fi închiegat apele. Și cu toate acestea, în Homer, Elena e numai cea cu «mâini albe», sau cea cu «păr frumos». Poezia fiind o artă care se desfășoară în timp, Grecii antici au înțeles de vreme că a fărâmița o frumusețe ar fi să o distrugi, ar fi să o înjosești, — că a-i descrie, rând pe rând, ochii, părul fața, nasul, gura, bărbia și gâtul, n'ai produce impresia ei totală

și armonică,—că auditorului nu-i e dat a închiegă la olaltă ceea ce a fost amărunit despărțit,—și din raportul ritmic al poetului te-ai alege cu mângâierea urechilor, dar de loc cu întruchiparea frumuseței de femeie. Drept portret nu se cuvine decât în artele plastice, mai ales în pictură. Mi-aduc aminte de bătrânul — în adevăr mare — Ion Brătianu. Mergeam cu el pe Bulevard, îndată după sfârșitul tristei comedii a dării lui în judecată. Imi vorbiă. Frază, repede. Intre fraze, odihni. Iși căută șirul. În dreptul statuii lui Lazăr se oprește și schimbă vorba. «Cine a făcut statuea lui Lazăr? Eu, când oiu muri, și oiu sta în fața lui Dumnezeu, am să zic: iertă-mă, Doamne, căci nu eu am făcut statuea lui Gheorghe Lazar! E ca un fișpan! Eu l-aș fi făcut cu sarică și cu căciulă de baci, cu desagele în spinare pline cu izvoadele de pe cari aveă să ne învețe, cu piciorul pe o stâncă, trecând Carpații. Ion Brătianu, într'o clipă de revoltă, fu stăpân pe taina artelor. Este un singur moment hotărîtor în vieată când un om își dă pe față și ce-a fost și ce va fi. Artele plastice nu pot povesti. Artistul să-și aleagă acel moment complex și încărcat din care spectatorii să bănuască și ce a premers și ce va urmă. Leonardò da Vinci s'a oprit la «cina cea de taină» din vieată pământească a Mântuitorului. Blândul și divinul Isus își pleacă capul spre stînga, dăschide brațele, și par'că ar binecuvîntă: «Amin grăesc voao, că unul din voi vrea să mă vînză!» Senin, luminos și îndurător stă domnul nostru Isus Hristos. Apostolii, în grupe de câte trei, fierb de nerăbdare: «Oare, cine să fie? Nu cumva eu sunt?» Din blîndețea supraumană cu care a vorbit Invățătorul, ne-a tresărit vieăta de îndurare de până atunci, și din fiorul apostolilor tragicul desnodămînt de pe Golgota. Și fără să vrem ne răsună cuvintele: «Iartă-i pre ei, Doamne, că nu știu ce fac!»

Domnilor, poetului îi rămîne o nemărginită împărăție: să ne arate efectele produse asupra celorlalți, astfel ca indirect să prinză frumusețea însăș. Exemplul clasic pe care îl dă Lessing este cum Homer, în rapsodia a treia, izbutește să ne arate frumusețea divină a Elenei, fără să ne spuie nimic despre frumusețea ei, ci doar scăpărînd admirațiunea

în sufletele celor cari au avut norocul să o vadă. Zeița Iris se înfățișează Elenei în vis, și vorbindu-i îi trezește un dor nespus de țara unde s'a născut, de vița din care se trage și de întâiul ei bărbat pe care l-a părăsit. Se deșteaptă. Și-aruncă pe chip marama albă și străvezie, și, grăbită, iese din odaie să-și potolească focul care o arde. Indată sosește la turnul de pe porțile Skee, de unde ar fi să vadă mulțimea de Greci și pe Alexandros bătându-se în sulii cu Mene-laus. (Așa-i prevestise Iris.) Acolo stau adunați cinstiții bătrâni ai Troiei, atât de bătrâni că nu mai folosesc la războiu: Priamos, Pantoas, Thymoites, Lampos, Klytios, Hiketaon, Mekalegon și Antenor, iscusiți la cuvânt, și asemenea greierilor, strânși pe un copac din pădure, cari povestesc cu glasul lor uscat și melodios. Ei văzând pe Elena tresărind șoptindu-și unii altora:

A ! e drept ca Troienii și Acheii, cu mândre pulpare,
Să îndure de mult și multe dureri pentru astă femeie
Asemănată în totul zeițelor nemuritoare !

Care din noi n'a înțeles frumusețea fără de pereche a acestei femei? Când niște bătrâni — uitați de zei pe pământ — cari au fiecare copii și nepoți morți, răniți și gata să moară sub zidurile Troiei, — mai pot admiră înfățișarea Elenei, ba să și îndreptățească acel cumplit măcel, a trebuit să fie întruparea frumuseței absolute, unul din atributele puterii misterioase și eterne.

Să luăm un alt exemplu din poema nordului, din Nibelungen. Și aci frumusețea Chrimhild-ei ne covârșește din impresiile nefericitului ei iubit. Copila apare, ca lumina trandafirică a dimineții străbătând întunecimile nopții. Siegfrid o vede. Durerile lui amuțesc. Și bucuros, și trist, își zice — «A, ar fi o închipuire de nebun ca să o iubesc, și ca să nu o iubesc mai bine să mor !» Siegfrid, zdrobit de farmecul Chrimhild-ei. S'o iubească? Ce nebunie! Cum ar îndrăzni să se apropie de frumusețea în fața căreia Odin însuși s'ar sfii să deschiză brațele? Să n'o iubească? Mai de grab, în întunecimea neexistenței. Și nici o vorbă de ochii ei adânci și albaștri ca cerul, de părul ei ușor și luminos

ca luminile luceafărului, de chipul ei plâpând și dulce care-ar îndulci vieața celui mai pedepsit dintre oameni.

Domnilor, poporul român presimțind această lege a esteticei, a păstrat pentru poezie efectele ce frumusețea produce asupra celorlalți și a lăsat picturii portretul propriu zis. Când din tot ce e pe lume, bogăție, măririi și glorie, tu, te-ai alege numai cu aceea pe care o iubești, și ai fi bucuros și mândru, și nu ai dori altceva, firește că frumoasă trebuie să fie.

Dintr'atâta lume largă
M'alesei c'o puică dragă.

Trece drumul, toți o întreabă:
«A cui ești, puicuță dragă?»

«Trece drumul», adică abia scapă din poartă, și nu e drumet care să n'o întrebe uimit: «De unde vii și a cui ești?» Adică cine să fie norocosul care să aibă o astfel de mândrețe mai presus de orice închipuire? Și în diminiutivul «puicuță» — «a cui ești puicuță dragă» — stă un sentiment atât de curat și atât de nobil, că noi vedem o frumusețe mlădios cumpănită care țintuește pe călători, întorcându-le privirile pline de o admirațiune mistică și religioasă. Și cântărețul nu ne-a spus nici undulațiunile părului ei albastru, nici luminile ochilor ei negri ca cilicul, nici sprincenele ei catifelate, nici obrajii ei cu două gropițe binișor adâncite, nimic din această vedenie stăpânitoare pe ori unde s'ar arăta și pe ori unde ar trece.

In chiotul necunoscutului din plaiurile noastre

Cine te făcù pe tine,
Așa 'naltă și subțire,
Par'că s'a gândit la mine!

oricine înțelege că «par'că s'a gândit la mine» nu se reduce numai la înălțime și la subțime, ci la toată vraja frumuseței, după care mai toți au gonit, fie și prin vis dacă nu în realitate. In aceste trei versuri, întregul egoism omenesc. Fiecare își închipue în anumit fel frumusețea. Fiecare se crede infailibil în concepția lui. Și fiecărui, rostind «par'că se gândi la mine», îi licărește o ființă ideală potrivită cu aspirațiunile lui zadarnice dar veșnic cărmuitoare.

Frumusețea în mișcare sporește frumusețea cu un farmec deosebit, e un început de acțiune, și ca acțiune intră în sfera poeziei. La noi, ca și în poezia italiană, umbletul ușor și ritmic, mădierea trupului fără gând de cochetărie, au o elocință adeseori hotărâtoare.

Te-am îndrăgit de pe mers Că ți-e mersul legănat...
e declarațiunea sinceră a barzilor din poalele Carpaților.

E ci passasse al lume della luna Conôscer lo vorrei all'andatura...

«Și de ar trece subț poleiul lunii, aş vrea să-l cunosc de pe umbletul lui». Poetul Vlahuță — nobilă fire și nobil dar — are dreptate când zice :

Cine firea să-și aprindă La o frumusețe rece
Și-a lui inimă să-și plece Ca răsfrântă din oglindă?

A.M. V
O frumusețe bătoasă, este o frumusețe rea. Intre mișcarea din afară și suflet, e o strânsă legătură. De sigur aci nu e vorba de sfiicală și de modestie. Sfiicală și modestia tinerească își au expresiunea lor și sunt o desfătare, lăuntrică și reținută, chiar pentru scepticii cei mai îndrăzneți. Ci de frumusețea care prea își dă seama de ea, preocupându-se de anumite atitudini, par'c'ar fi pururea în fața fotografului. Cât de veselă, de neburnatecă și de atrăgătoare, ne apare mândra din inspirațiunea populară!

Fugi-încolo... Vino-încoace... Vrei o floare? Nu-ți dau floare...
Șezi binișor... Nu-mi da pace... Na-ți gurița-îndulcitoare!
Lasă-mi mâna nu mi-o frânge... Vrei nu vrei, eu vreu nu vreu
Ia-mă'n brațe și mă strânge! Și-ți dau tot sufletul meu!

E aci, mișcare, caprițiu, joc, neastâmpăr, înfașurate, prin ver-surile dela isprăvit, într'un infini val de fatală iubire.

Vrei nu vrei, eu vreu nu vreu Și-ți dau tot sufletul meu!

Aș putea, domnilor, să vorbesc despre retorica instinctivă a po-
popului român, dovedind că fondul ei se reduce la retorica uni-

versală: idealizarea realului și realizarea idealului, — că nu sunt decât două operațiuni, în vers ca și în proză, cari se petrec în mintea creatorilor, cunoscuți sau anonimi, în legătură cu viața cuvintelor: spiritualizând ceea ce e prea cunoscut și prea brutal, materializând ceea ce e prea subtil și prea greu de închipuit.

multe putem să învățăm din rapsodiile populare, atârnă de cum le-am ascultat și de cum le-am cetit, dacă le-am ascultat și le-am cetit vreodată. Muza populară a fost o țărăncă șue, cu ochi vii, strânsă în bete, cu vâlnic, sănătoasă, harnică și cu miresme de turtă caldă; nici pe dăparte nu se aseamănă cu muza alcovului, cu ochii galeși, cu rochiă de mătase străvezie, bolnăvicioasă, leneșă și cu parfum amețitor de «peau d'Espagne». Una e acțiune, ceastă laltă reverie. Și recunosc că vișătorii din alcoave nu pot pricepe ce spun câmpiile, plaiurile și munții noștri. E așa de ușor să ne agățăm de diminutivele din poezia populară, e așa de ușor! Mai greu e să pătrunzi în marea suflare a poporului, să-i pipăi durerile, să-i înțelegi aspirațiunile, și să recunoști că noi — aceștia de astăzi — cu operele noastre, nu suntem decât niște scântei din focul ființei etnice și istorice ce stă d'o parte și de alta a muntelui. Diminutivele au un rost în limba poetică. Săltarea sau scăderea versului dela 5 la 7 și dela 6 la 8 silabe, în parte se bizue pe ușurința de a întrebuița diminutivul în locul pozitivului și vice-versa. Aceeaș firească înlesnire de a cromatiza noțiunile la noi ca și la Italiani. O pildă din Sicilia :

«Frunți d'argentu, capiduzzi d'oru,	«Bucca, conca di perni e granatini ;
«Ucchiuzzi di dui stilli matutini,	«A lu pittuzzu purtati un trizoru,
«Quannu passu di ccà sentu ristoru,	«A li manuzzi dui stidduzi fini..

Pe lângă suișul fonetic, îmbinând masculinul singular și femininul plural în aceeaș șuerătură, — cam cum se întâmplă peste Milcov, — pe lângă scoborirea din rotundul *o* la sunetul umbros și nazal *u*, — cum e în firea limbii noastre, — în aceste șase versuri întimpinăm șapte diminutive : *capiduzzi*, *ucchiuzzi*, *matutini*, *gra-*

natini, pittuzzu, manuzzi, stiduzzi, ochisorii = ochiuți, dimincioară, rodioară, peptișor = peptuș, mânișoară = mânuși și stelute. Diminutivele au două funcțiuni: sau o nevoie ritmică, sau o diferențiere în viața intimă a cuvintelor. Ca nevoie ritmică îmi sunt indiferente — ba uneori uricioase — ca diferențiere sporind bogăția limbii, le admir și mă simt că am ieșit dintr'un popor bun și de omenie.

Intr'un discurs de recepțiune, pronunțat aci, să iea cam la vale bardul nostru național, Vasile Alecsandri, ca «rău culegător de poezii poporane», și nu i se iartă declarațiunea scrisă în fruntea baladelor la 1852: *Românul e născut poet!* Alecsandri eră tânăr încă — abia să fi umblat p'al 25-lea an — când prietenul său Alecu Russo îi descoperă comoara de poezii moștenită de care habar nu aveau înflăcărații din epoca lui. Alecsandri emoționat, colindă țara, pleacă urechea, ascultă, notează, și în câțiva ani dă la lumină opera cea mai uimitoare pe care o avem noi. Un popor izbit de pretutindeni, și din afară și din lăuntru, — un popor fără pace și fără odină, pus la răscrucea năvălirilor, între trei împărății cotropitoare, — un popor ce timp de veacuri n'a știut de buna orândueală și nu crez ca în fiecare an să-și fi cules vara ceea ce semănase toamna, — să-și fi spus cuvântul lui estetic în estetica omenirii? Dovada, despre ceea ce nu bănuiam noi, o făcù fericitul Alecsandri. «Poeziile Populare» este întreaga noastră cunoștință despre conștiința poporului român, lucrând la întuneric spre a se afirmă cândva, la lumină, că a fost, că este și că va fi o cuviincioasă ființă printre familiile de bun neam ale Europei. Acest volum ne-a garantat contra școalelor de iluzioniști cari se frământau să așeze în locul stăpânirii grecești de până atunci — odinioară slavone — tirania dialecticală latino-italiană. A fost o revoluțiune mântuitoare. A rupt zăgazele claselor. Ne-a învățat să gândim. Ne-a dăsrôhit! Și azi să cade să-i aducem prinosul de admirațiune al generațiilor contimporane pentru că el a înțeles pe deplin sfânta slujbă de copist al inspirațiilor unui neam urgisit și supus, pe atunci, peștii din cele patru puncte cardinale.

Alecsandri un «rău culegător de poezii poporane»? Și de ce?

Pentru acele «dulcegării sentimentale»? Dacă se face aluzie la prea multele diminutive, să uită că'n limba noastră numărul diminutivelor merge crescând dela Mehedinți spre Dorohoiu și descrește dela Dorohoiu spre Mehedinți. Alecsandri a putut, pe ici pe colo, să dreagă un vers, să lege un șir, să găsească o rimă, știrbite în gura cântărețului, — și mijlocul cel mai ușor a fost neapărat diminuti-vele. Fără să vrea, ca Moldovean, — ori pe cine ar fi ascultat, — lipsurile le-a împlinit cu din felul lui de a fi fost. Dar concepțiunea, dar acțiunea, dar narațiunea, dar elanul, dar structura, sunt sadea ale poporului român. Din acest punct de privire, cari n'au fost acuzați? Și Herder, și von Arnim și Brentano, și frații Grimm, și Erben, și Celekowski, și Zalevski, și Vuk Karadgici, și Fauriel, și Willemarqué, și Nekrasov, și Hanca, și Puymaigre, au fost învinovați de îndulcirea presupusei brutalități a versului popular, tocmai de scriitori manierați cari — fie prin naștere, fie prin pretenție—nu aveau nici în clin nici în mână cu sufletul popoarelor.

Opera noastră universală va fi aceea care ne va reprezenta în concertul lumii cu aspectul, cu sentimentalitatea, cu ideațiunea și cu năzuințele noastre, deosebite de ale celorlalți. Știința n'are patrie. Globul pământesc, patria adevărului. Artă — dar adevărata artă—este țărnută în granițele etnice ale unui popor, și este unica graniță a sufletului unui popor.

Vasile Alecsandri a scris în 1852: «Românul se naște poet». Dar, afirmat-a el că «fite-ce Român se naște poet?» Taine de mai multe ori a repetat că popoarele neo-latine reprezintă «elocința în artă». Afirmat-a el că orice trăcănel versificator din Franța, și orice zugrav din Italia, ar fi în drept să strige: «eu, sunt elocința?» S'a formulat caracteristica unui neam, așa cum s'a formulat caracteristica unei familii de neamuri. Și din artele cu cari ne-am îndeletnicit noi, poezia populară strălucește mai scânteietor decât celelalte. Acest adevăr l-a constatat Vasile Alecsandri între 1845 și 1852. Și nu văz nemerit să vii, la 1909, tot cu un Vasile, și tot cu un Alexandru, dar cu un Alexandru Vasile, și să te bizui pe o «Mioriță» culeasă de acesta din gura a cine știe cărui căscăund, pentru

a dovedi contrariul de ceace Vasile Alecsandri n'a crezut niciodată.

S'a ridicat întrebarea: cine să fie autorul «Mioriței»? Este el baciul Udrea? Sau Tudor Lăutarul? Sau Petrea Crețul Șolcan? Nu știm!» — Ba știm că nu e nici unul, nici cestălalt, nici celălalt. Baciul Udrea n'a spus lui Alecsandri că el ar fi autorul. Tudor Lăutarul n'a spus d-lui Cătană că el e autorul. Petrea Crețul Șolcan n'a spus așa ceva lui G. Dem. Teodorescu. Nu au spus, căci nu îndrăzniau să spuie un așa de grosolan neadevăr numai pentru a înlesni susținerea unei teze ciudate. Și după ce se afirmă ca autorul Mioriței «este evident un om care a trăit cu oile», patru rânduri mai jos te izbești de o altă afirmațiune: «Miorița ar putea fi opera unui lăutar. Și e, probabil, așa». Te crucești! Ori autorul Mioriței a trăit cu oile, și n'a cântat din diblă, ori a cântat din diblă și n'a trăit cu oile. Multe am mai auzit, dar lăutar și păstor nu mi-a ajuns pe la urechi.

Sunt ani de când am căutat de n'aș află vreo lumină în trecutul nostru, asupra acestei probleme. Și n'am găsit nimic. Nici pomeneală pe cum că Țigani — oameni foarte simpatici de altfel — ar fi născocitorii rapsodiilor noastre. Lui Mateiu Corvin — de pe vremea lui Ștefan cel Mare — spun unii istorici maghiari — îi plăcea să auză «cântece din bătrâni». În ce limbă? Nu se știe. Probabil românească. Miron Costin, după Ureche, descriind viața lui Aron Vodă, în treacăt povestește că la masă se lăudau cântând domnii cei buni și se veștejeau cei răi. La 1632 Leon Vodă primește în București o misiune a lui Gustav Adolf, întâmpinând-o cu alaiu mare, «juxta Voyvodam cethrædi et musicorum chorus erat, qui valachica lingua *patrium carmen* pleno gutture cantabat». La 1659 intrară în Oradea-Mare oștile lui Constantin Vodă și ale lui Rákoczi, și «muzicul» călăreților lui Constantin zicea «glasul fetei» care își pierduse caprele și și le căută plângând, iar oștile lui Rákoczi «glasul lui Chemeney Ianoș: Dumnezeu lui Israel, carele ești în ceruri, aruncă-ți privirea ta înspre noi». Iacă tot ce am găsit asupra acestui subiect. Nici o mărturisire scrisă, nici o mărturisire tradițională, nici chiar vreo mărturisire indivi-

duală, nu îndreptăția pe orator să ne despoaie, c'o inimă ușoară, de podoabele sufletești ale trecutului.

Domnilor, Văcăreștii s'au folosit de poezia populară. Aleksandri, Eminescu, Coșbuc, Goga, dela ea și-au luat sborul. Și ea, care a fost cea dintâi artă a noastră, ne va apăra și astăzi de bolesnita decadentei. Din secolul al XVI Montaigne, cu profundul lui bun simț, zicea: «La poésie populaire et purement naturelle, a des naifvetez et grace par où elle se compare à la principale beauté de la poésie parfaite selon l'art». Goethe, la vârsta de 20 de ani, se întâlnește cu Herder în Strasbourg. Herder îi descoperă o parte din «glasul popoarelor». Și cel mai mare și cel mai nobil dintre poeții Germaniei puse la contribuție inspirația umiliților anonimi. Ba găsim în poeziile lui un cântec popular din Westfalia, din care nu a schimbat decât un singur vers. Uhland, Hoffman, Simrock, își altoiră lirismul lor pe trunchiul sănătos al lirismului popular. În Franța, Le Gofic, Anatole le Braz, André Theuriot, Jean Aicard, croiră drumuri nouă, întorcându-se la simțirea masselor din Bretania, din Lorena și din Provența. Dar, bătrânul și falnicul poet Mistral, acest patriarh al Provenței, nu-și scrisese celebra poemă „Mirèio“ *liric* sub impresiunea directă a poeziei populare? Frumosul cântec al frumoasei Magali nu este decât o variantă a poeziei «Cucul și Turturica», așa de răspândită la popoarele indo-europene.

W Odată cu adunarea poeziilor populare a fulgerat în mintea încremenită a oamenilor imaginea îndurerată a omenirii. Cărmuitorii au privit de aproape suferințele neamurilor. O civilizație mai blândă cuprinse pe cei chemați să ducă destinele lumii. O nouă concepție în conștiința lor: «naționalitățile». Și d'atunci se strânge neconținut, dela periferie la centru, fiecare părticică, atrasă de gravitatea etnică.

Azi popoarele nu mai creează. Inchipuirea genuină s'a tocit. Vi-sele copilăriei s'au dus. Sfânta Vineri, Făt-frumos, Muma-pădurii, Miul, Corbea, Cătănuța, au trăit. Perspectivele s'au schimbat. Nu mai stăm cu privirea ațintită în noi, ci mai mult afară din noi. Codrii s'au tăiat. Bărăganele, păragină până ieri, azi sunt bogațiile

tirii. Drumurile de fier străbat ținuturile, și fluieratul lor strident amuțește trilul nesocotit al ciocârliei. La orizont se zărește un punct negru care înghite depărtările. E ca un șoim cu aripele întinse, e ca un vultur prădalnic, e ca o libelulă uriașe. E aeroplanul. „Tempora mutantur et nos mutamur in illis“. Românii nu se mai nasc poeți, ci nasc poeți. Dăstul au cântat ei pentru alții, să cânte și alții pentru ei. Poeții de mâine vor găsi tărâmul pregătit. Din instinctele creatoare de altădată, facultatea conștientă de a înțelege și de a admira, frumosul, binele și adevărul.

Și acum, vă rog să mă ierțați, d-lor, dacă voi fi abuzat de răbdarea d-lor voastre.

RĂSPUNSUL D-LUI I. C. NEGRUZZI

LA

DISCURSUL DE RECEPȚIUNE AL D-LUI B. DELAVRANCEA

*Alteță Regală,
Domnilor și stimați colegi,
Iubite confrate și amic,*

Regretatul nostru coleg Ioan Pușcariu, al cărui scaun îl ocupi în Academia Română, a scris în șirul unei vieți lungi și fericite numeroase studii de valoare, mai mult fragmente, precum singur le-a numit, decât opere de întindere mare. El a scris și fragmente literare, și fragmente istorice, cele din urmă referindu-se mai ales la istoria Românilor de dincolo de Carpați.

În opunere cu Pușcariu, d-ta ai făcut totdeauna numai literatură, voi să zic numai opere de imaginație curată. Ai scris mult, ai scris multe și ai fi îmmulțit însă și mai tare șirul volumelor publicate, dacă te-ai fi născut în rândul acelor care nu sunt siliți să intre dela început în lupta pentru existență. Dar de această situație fericită s'au bucurat în zilele noastre, ca și la alte popoare așa și la noi, numai prea puțini autori. Negreșit, bărbații cari în epoca renașterii noastre naționale au făcut începutul literaturii române, au avut o situație independentă, fiindcă toți ieșise din clasa superioară a societății, din clasa boierească, care singură pe atunci căpătă o învățatură mai aleasă. În urmă însă cu îmmulțirea școalelor și lățirea învățaturii, toate talentele și-au putut face drum și au ieșit la suprafață. Dar numai puțini au fost în poziția să-și consacre timpul lor întreg operelor de imaginație; greutățile vieții, cunoscutul

«struggle for life» a ridicat adeseori stavile gândirii lor tocmai când își luă sborul spre sfere mai înalte și mai senine.

Din perioada a doua a literaturii noastre moderne poate singur Vasile Alecsandri a fost în fericita situație de a nu fi silit nici un moment să-și turbure cu grijile existenței avântul bogatei sale imaginații.

Totuș adevăratul talent străbate totdeauna. În orice împrejurări ar trăi, o îmboldire puternică îl silește să puie la o parte lucrările cerute de nevoile vieții pentru a se arunca în lumea părerilor și a visurilor.

Din acele naturi alese ai făcut parte și d-ta, iubite confrate. De tânăr încă ai simțit o iresistibilă pornire să trăiești mai mult în societatea ființelor plătuite de frumoasa-ți închipuire decât în aceea a persoanelor reale cari te înconjurau și astfel ai creat acel șir de novele și romane cu care ai îmbogățit literatura română.

Fie că te preocupă aprofundarea stării sufletești a aceluia tânăr, peste măsură de simțitor și impresionabil, poreclit *Trubadurul* de conșcolarii săi și pe care neurastenia îl împinge spre o moarte tristă și prematură; fie că descrii situația văduvei dela sat, bogată odinioară și rămasă, drept unică avere, numai cu fiica sa, frumoasa *Sultânica*, care cade jertfă patimii neînfrânate a unui flăcău fără scrupul, fie că, adoptând forma și cuprinsul basmelor populare, compui admirabilele narațiuni: *Norocul dracului*, *Poveste* și altele; sau că, uitându-te împrejură-ți, mai ales în lumea celor mici și smeriți ^{humiliți} zugrăvești cu bogăția de colori ce-ți este proprie, luptele sufletești ce se dau de o potrivă în fiecare individ și în fiecare societate, fără deosebire de poziție socială, totdeauna știi să ținutești puternic interesul cetitorului. Când însă este vorba de epizode din timpul invaziunilor rusești sau turcești, atunci ești neîntrecut. Ce știm noi cum se prezentau raporturile între ostașii veniți dela miazănoapte cari au încălcat așa des pământul nostru, și straturile de jos ale poporului român; ce știm despre suferințele atâtor familii simple și umile, când oardele turcești veniau despre miazăzi și ocupau satele și orașele noastre? Noi nu știm nimic, căci nimeni n'a descris

nici n'a povestit fapte și întâmplări răslețe din cari să ne facem o idee despre cele ce se petreceau. D-ta însă știi, ai văzut tot și ne dai tablouri vii și plastice din acea epocă. Negreșit nu ai trăit pe atunci și nu cu ochii d-tale ai văzut dramele teribile ce se jucau în timpurile acelea, dar le-ai văzut tot așa de limpede cu ochii închipuirii și de sigur faptele au fost în realitate așa cum le descrii.

Din tot răstimpul numeroaselor răsboaie dintre Ruși și Turci, noi am studiat bătăliile și tractatele de pace și am apreciat rezultatele politice; am constatat introducerea în limba română a unui mare număr de cuvinte și de ziceri, am băgat seama la transformarea năravurilor ce au suferit păturile sociale conducătoare; am văzut relațiile de familie ce s'au stabilit prin căsătorii între numeroși ofițeri muscali și fiice de boieri români și am judecat consecvențele acestor legături. Dar suferințele individuale ce loviau familii răslețe din popor în onoarea și averea, câteodată și în vieța lor, despre acestea nu am avut nici o idee. Ai trebuit să pui pe bătrânul Tămădueanu să ne povestească în novela *Odinioară* ce trăsnet lovește o familie smerită care trăia liniștită într'o mahală a orașului, când iarăș ne ocupaseră Rușii odată pornind, cum spune povestitorul, «viteaz la viteaz și împărăție la împărăție». Dar cu Turcii eră mai bine? Să deschidem cartea d-tale și să cetim novela, «Rezmeriță», ca să vedem ce grozvăii făptuiau păgânii și ce drame se petreceau între pacinicii locuitori ai satelor. Familiile din clasa superioară tot puteau prin situația lor, prin influența de care dispuneau după împrejurări, la nevoie prin fugă și prin pribegire să-și scape existența și câte odată chiar averea, dar cei mici nu aveau nici un protector care să-i păzească și nici o armă cu care să se apere. Ei erau victimele tuturor violențelor și tuturor cruzimilor. Trebuie să cetim acele descrieri ce ne faci cu mână de maestru ca să binecuvântăm zilele în cari trăim și să urăm ca patria noastră să fie în veci ferită pe viitor de calamitatea cea mare ce este o invazie străină.

După ce ai compus un lung șir de romane și novele, te-ai îndreptat în anii din urmă spre literatura dramatică. Aceasta ți-a adus mari succese și câteva insuccese, îndrăznesc a zice, răsunătoare. Ce efect adânc au

produs dramele istorice ce ai pus pe scenă! Figura lui Ștefan Vodă, nu în tinerețea sa, nu în vârsta sa matură când întreaga creștinătate își îndreptase privirile asupra acestui Domn care singur dintre monarhii creștini ținuse în loc impetuosul și până la dânsul neînfrântul șuvoiu al Otomanilor, ci la sfârșitul lungii sale vieți, ne-o înfățișezi măreață înaintea ochilor... Moartea unui erou—un frumos apus de soare! Tot așa de plastic ai știut să zugrăvești pe luminatul Petru Rareș—Luceafărul—și pe viforosul Ștefăniță Vodă. Părerea mea de rău este că nu ai urmat pe calea dramelor istorice. Alecsandri scrisese pe Despot Vodă, Hașdeu pe Rășvan, Simion Bodnărescu pe Alexandru Lăpușneanu, Alexandru Davila pe Vlaicu Vodă, alți autori mai puțin răspândiți au cercat cu mai mică izbândă să puie în scenă deosebite alte figuri din istoria Românilor, d-ta singur ne-ai creat o trilogie care va rămâne în literatura noastră.

Am încredințarea că nu ai fost din cale afară rău impresionat de împrejurarea că publicul nostru a primit cu critică aspră câteva piese compuse în urmă cu subiecte luate din romane mai vechi ce ai scris. Știu că aceste opere erau copii prea iubiți ai d-tale și că nereușita lor te-a mahnit, dar așa se întâmplă în viață: Adesea tocmai fiii cei mai răsfățați sunt cei cari au purtarea cea mai rea și în schimbul dragostei și îngrijilor primite aduc părinților lor numai supărări în loc de bucurie. Și apoi dacă critica a fost aspră, ce dovedește aceasta? Aceasta dovedește cu ce autor publicul avea a face: Lessing, marele critic pe care îl citezi în discursul d-tale de astăzi, scrie în una din epistolele sale:

«Pe un poet rău nimeni nu-l dojenește, pe un poet mediocru îl judecăm cu îndulgență, dar față cu un autor însemnat suntem fără de milă».

Aceasta este soarta frumoasă a oamenilor de talent. Ei nu se măsoară cu măsura comună, ci cu alta, apropiată taliei lor. Fii pe pace, iubite confrate și amic, desaprobările din urmă nu ți-au micșorat meritul întru nimic; mai c'aș zice chiar că ți l-au mărit, căci, precum minunat se exprimă un autor contemporan: gloria omească este făcută din două sgomote, sgomotul aplauzurilor și sgo-

motul fluerăturilor. Toți scriitorii de seamă au cunoscut și desaprobarile sgomotoase, fără ca renumele lor să piardă ceva din strălucirea lui. Gloria d-tale a rămas întreagă, căci o meriți deplin. Ba mai ai asupra altora avantajul că ea se întemeiază și pe altă calitate ce-ți este proprie. Pe lângă talentul de autor natura ți-a hărăzit darul de a fi și orator.

Eu ți-am admirat totdeauna proza frumoasă, stilul concis, expresiv și energetic și bogăția de cuvinte ce ai la îndemână și întrebuințezi cu imbelșugare. Este un mister pentru mine unde ai găsit, sau mai bine, unde ai descoperit și cât de bine potrivești la locul convenit aceste cuvinte și ziceri minunate deși puțin uzitate. Când ți-am cetit întâiul volum ce ai tipărit, am văzut pe coperta lui pecetea talentului; când pentru întâia oară te-am auzit vorbind în public, ți-am rezervat îndată în mintea mea un loc de frunte printre însemnații dar puținii oratori ce s'au produs la noi în generația mai nouă.

Adevăratul orator trebuie să aibă vocea sonoră și accentuată, gestul sobru dar potrivit, limba curată și curgătoare, înșirarea ideilor trebuie să fie firească, argumentarea gradată, puternică și mai ales logică, căci scopul cuvântării nu este de a impune, ci de a convinge. Aceste calități le ai toate, ne-ai dat despre ele dovezi numeroase, iar ultima dovadă ne-ai dat-o chiar astăzi și îndrăznesc a zice (nu știu dacă nu afirm ceva paradoxal) că dacă nu ai fi scris nici un rând ci pân'acuma ai fi ținut numai discursuri, încă ar fi trebuit să ți se ofere un loc în Academia Română.

Dar d-ta ești modest — toate talentele sunt modeste. — D-ta afirmi în cuvântarea de astăzi că alți autori ar fi meritat să fie primiți înaintea d-tale în rândul membrilor acestei înalte instituțiuni de cultură. Ne citezi chiar nume: pe Caragiale, pe Vlahuță, pe Coșbuc. Fără îndoială toți acești bărbați sunt autori de mare valoare. Dar dacă d-l Alexandru Vlahuță nu face parte din Academia Română, vina este ea oare a noastră? Noi toți, ținând seamă de talentul său, am voit să-l numărăm printre membrii noștri. Dar el însuș, pentru motive ce n'am putut aprecia, a refuzat invitația ce i-am făcut. D-l

Coșbuc a fost distins de Academie cu cel mai mare premiu de care dispune, premiu care înaintea sa fusese acordat marelui poet Vasile Alecsandri și marelui prozator Alexandru Odobescu, iar în ceea ce privește pe regretatul Caragiale, nu mă îndoiesc că el ar fi ocupat locul ce i se cuveniă aici, dacă moartea nu l-ar fi ridicat înainte de vreme din mijlocul numeroșilor săi admiratori.

Alegerea d-tale este dreaptă și meritată: o meriți și ca autor și ca orator și aș adăogi și ca erudit. Un specimen despre această erudiție ni l-ai dat în cuvântarea ce ne-ai ținut astăzi; am apreciat-o toți în fina analiză ce ai făcut despre geniul și natura literaturii populare.

Eu am cetit acest studiu cu plăcere extremă și tot astfel l-am ascultat astăzi.

Vezi că mie poezia populară mi-a însuflat totdeauna cel mai mare entuziasm. De când eram copil, cu dansa m'am hrănit. Și adeseori aceste admirabile produceri ale imaginației poporului nostru formau seara obiectul cetirii comune în familia mea, frumos cetitorul fiind însuș tatăl meu Constantin Negruzzi.

Mai târziu când, copil încă, am fost trimis în țeri străine la învățătură și mă gândiam la patria depărtată, aducerea aminte a doinelor noastre mă înduioșă și acea a cânturilor bătrânești mă însuflețea. Păunașul Codrilor, Mihu Copilu, Sărb Sărac, Toma Alimoș, Român Grue Grozoveanu, toate aceste figuri de voinici cari nu cunoșteau nici frică, nici sfială eu le vedeam vii înaintea ochilor și le comparam cu cavalerii rătăcitori despre ale căror fapte vitejești cetiam în cărțile de legende ale Evului Mediu ce ni se îngăduia să luăm în mână.

De sigur că și pe d-ta te-a impresionat literatura populară tot așa de mult, de vreme ce ne-ai făcut despre dansa un studiu așa de complet și o analiză așa de desăvârșită.

Iubite coleg, ești în plenitudinea puterii de muncă, păstrează-o până la urmă. Nemuritorul Horațiu, în una din odele sale adresată zeului Apollon, își arată dorințele ce are pentru anii bătrâneței:

Frui paratis et valido mihi
Latae, dones et precor integra
Cum mente, nec turpem senectutem
Degere, nec cithara carentem.

«Fiu al Latonei, îngăduie ca sănătos la trup și la minte să mă bucur în liniște de ceea ce am; să nu petrec o bătrânețe lipsită de glorie și să nu las să-mi cadă lira din mână!»

Iată ceea ce-ți urez și d-tale, iubite confrate. În cercul familiei Muzele îți sunt oaspeți obișnuiți și binevoitori. Dacă din aceste zâne, cea a imaginației poetice și cea a elocvenței ți-au fost totdeauna prielnice, Euterpe, Muza muzicii este inspiratoarea frumoasei generații ce-ți urmează, alegând în casa d-tale locașul ei statornic.

Predecesorul, al cărui scaun îl ocupi în instituția aceasta, a ajuns la vârsta de 88 de ani : întrece-l în astă privință. El a lucrat și scris până la sfârșitul vieții sale : imitează-l întru aceasta ca să ți se împlinească în totul dorințele înțeleptului Horațiu. Cu această urare, fii, iubite confrate și amic, bine venit în Academia Română!

